

Kriz döneminde habercilik: Soma

Yrd. Doç. Dr. Metin Ersoy / Havadis

26.05.2014

Gazetecilerin krizlerin yaşandığı dönemlerde haklı paniğe sürüklemeyecek, mevcut kötü durumu berbat hale dönüştürmeyecek habercilik anlayışına sahip olması gerekiyor

“Güneş balçıkla sıvanmaz” atasözü sanırım medyanın içinde bulunduğu durumu özetleyen bir cümledir. Bazı durumlar apaçık ortadayken medyanın bu durumları görmemesi veya görmezlikten gelmesi kabul edilebilir bir gazetecilik anlayışı değildir. Son yıllarda medyanın durumuna baktığımızda özellikle yaşanan krizlerde gazetecilerin bu olayları haberleştirirken baskılar yaşadığını görüyoruz. Siyasal veya ekonomik baskılardan kaynaklanabilen bu durumlar karşısında çaresizce ya bilgiler gizleniyor ya da kamuoyunun görmesi, duyması ve bilmesi istenen bilgiler çarpıtılarak sunuluyor.

Medya şaşırtmadı

Fazla uzağa gitmemize gerek yok aslında. Soma’da yaşanan maden kazası sonrası Türk medyası yine bizleri şaşırtmadı. Kamuoyundan bilgiler gizlenirken, sürekli bir dram üzerinden tartışma ile olay başka boyutlara taşındı. Bu olayda ortaya çıktı ki; medya çok kolay bir şekilde yaşanan bir kriz karşısında hizmet ettiği sermaye doğrultusunda politik bir duruş sergileyebiliyor. Ortada 301 kişinin yaşamını yitirdiği bir hadise varken, medyanın bu süreçte daha etkili ve sorumlu bir rol oynaması bekleniyor. Aksine medya kolayca parçalara bölünerek, konuyu yüzeysel ele alan, hükümeti destekleyenler ve abartılı drama ve acıklı bir hale sokarak haberleştirenler olarak ortaya çıktı. Oysa yaşanan kaza sonrasında rakamların yanı sıra, kamuoyu ile paylaşılması gereken ve bizlerden gizlenen bazı bilgiler vardı. Ancak yazımın girişinde de ifade ettiğim gibi “güneş balçıkla sıvanmaz” cümlesinin Türkiye medyası için ne kadar geçerli olduğunu bir kez daha görmüş olduk. Ne kadar gizlemeye çalışılsa da gerçekler su yüzüne çıkmaya başlıyor.

“Rakamlar”

Olayın önemi, büyüklüğü ve etkisini anlamak için “rakamlar” elbette önemlidir. Kaç kişi hayatını kaybetti? Kaç kişi maden ocağında mahsur kaldı? Gibi soruların yanıtlarını ararken elbette rakamlara ihtiyaç duymaktayız. Ancak tüm süreci sadece rakamlar üzerinden okumak bazı önemli noktaları atlamakla eş değer görülmeli. Böylesi bir kriz durumunda habercilik refleksi ilk olarak rakamlara odaklanmayı gerektiriyor, sonrasında

ise halkın bilgi alma hakkı doğrultusunda ortaya çıkan enformasyon eksikliğinin hızlı ve doğru bir biçimde giderilmesi önemlidir.

Kamuya karşı sorumluluk

Bülent Çaplı ve Ođuzhan Taş'ın (2009) "kriz haberciliği" isimli makalelerinde de belirttiği gibi: "Kriz ya da felaketin duyulması ile birlikte oluşan endişe ortamında kamuoyu, yaşanan durumun 'gerçekte ne olduğunu' anlayabilmek ve içinde bulunduğu belirsizliği giderebilmek için enformasyona ihtiyaç duymaktadır. Dolayısıyla kriz durumlarında haberciliğin toplumsal önemi katlanarak artmaktadır." Gazeteciler yaptıkları haberlerin sonuçlarından sorumlu olduğunu kabul ediyorsak, özellikle kriz durumlarında kamuya karşı daha fazla sorumluluk almaları beklenmektedir.

Maksimum düzeyde fayda

Kriz durumlarını Çaplı ve Taş (2009) tarafından şöyle tanımlanıyor: "Savaş, terör, saldırı, hastalık, iktisadi bunalım, siyasal çalkantı, doğal afet ve kaza gibi kriz durumları, farklı toplumsal, ekonomik, siyasal ve moral olguların çeşitli biçimlerde iç içe geçmesiyle görünürlük kazanmaktadır." Açıkça görülüyor ki bu tür kriz durumlarını medya çok hızlı bir şekilde kendi lehine çevirebiliyor ve bu süreçten maksimum düzeyde faydalanmaya çalışıyor. Televizyonlar için söyleyecek olursak; olayla ilgili yayımlanan görüntüler; müzikler ile birlikte dikkat çekici efektlerle süsleniyor. Böylece izleyiciler daha fazla etki altına alınıyor. Aynı şekilde gazetelerin ön sayfaları bazı gerçekleri görmemizi gizleyecek şekilde iri puntolarla ve büyük fotoğraflarla tasarlanıyor. Böylece medyanın olayla ilgili olarak aklımızda yarattığı gerçekliği, bize sunduğu çerçevede algılamaya başlıyoruz. Aklımızdaki görsel imgeler ve sözler medyanın gerçekliği ile paralellik gösteriyor.

Durumu gizlemek

Ne yazık ki Soma'daki maden kazasında da görüldüğü gibi, Türk medyası ağırlıklı olarak siyasi kanadı "rahatsız" etmemek adına bazı bilgileri ve analizleri göstermeme yoluna gitmiştir. Gazeteciler üzerindeki siyasi baskı o kadar artmış durumdadır ki, söz konusu baskılar doğrultusunda oto sansür kolaylıkla haberlere yansıyor. Söz konusu sansür de haberciler tarafından normalmiş gibi kabul ediliyor. Çaplı ve Taş (2009) bu tür kriz durumlarında bilgi gizlemenin devlet kuruluşlarınca yapıldığını söylüyor ve şöyle devam ediyor: "Krizi yönetmek konusunda yetersizliklerin ve eksikliklerin olması durumunu gizleyebilmek ve zaman kazanmak amacıyla sorumlu ve yetkili devlet birimleri sessizliğe bürünmektedir."

Krizlere medya katkısı

Medyanın krizden dolayı mağdur olan insanlar için kampanyalar yapması ve yardımseverler ile mağdurlar arasında köprü görevi görmesi kriz döneminde en fazla ihtiyaç duyulan şeylerin başında geliyor. Medya mevcut gücünü bu doğrultuda kullandığı sürece, kriz durumlarına katkı sağlayan önemli bir araca dönüşüyor. Gazetecilerin krizlerin yaşandığı dönemlerde haklı paniğe sürüklemeyecek, mevcut kötü durumu berbat hale dönüştürmeyecek habercilik anlayışına sahip olması gerekiyor. Halkın moralini ve psikolojisini daha fazla tiraj ve reyting yapacağız diye bozmak toplum için gazetecilik yapanların kabul edebileceği bir anlayış değildir. Neticede kriz ortamlarında medyaya enformasyon açığının gidermek için her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyuluyor. Medya da bu ihtiyacı ticari amaçları için kullanmadığı sürece, topluma hizmet etmenin keyfi ve gururuyla yayınlar yapar. Böylece toplumun medyaya olan güveni de artma eğilimi gösterir. Onun dışında yapılan yayınlar toplum ile medyayı birbirinden uzaklaştırmaya ve güven sorununun ortaya çıkmasına yol açmaktadır.

Kaynak: Çaplı, B. & Taş, O. (2009) Kriz haberciliği, (editörler) B. Çaplı & H. Tuncel, Televizyon Haberciliğinde Etik, Fersa Matbaacılık, Ankara.